

Asia: VN/22906/2020

Digitalisaation edistämisen ohjelman (Digiohjelma) lainsäädäntötyöryhmän koonti ja näkemykset digitalisaation säädöstilanteesta ja muutosehdotuksista

Työryhmä toivoo vapaata palautetta tunnistamiinsa tunnistamistaan teemoista ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä

1. Onko muistiossa tunnistettu digitalisaation edistämisen kannalta keskeiset teemat lainsäädännön näkökulmasta?

Kyllä

2. Onko jokin teema jäänyt kokonaan tunnistamatta?

Ei

a. Työryhmän näkemykset lainvalmistelun kehittämistarpeista (luku 2 alalukuineen)

Maanmittauslaitos kannattaa raportissa esiin nostettua ajatusta lainvalmisteluohjeiden ja lainvalmistelijoille suunnatun koulutuksen järjestämisestä, jotta lainvalmistelutyössä otettaisiin paremmin huomioon digitalisaation hyödyntämismahdollisuudet. Raportissa esitetty Tanskan malli, jossa on pakollista arvioida miten lainsäädäntö mahdollistaa digitalisaatiota, yhtenäistäisi myös Suomessa digitalisaation mahdollisuuksien paremman ottamisen huomioon lainsäädännön valmistelussa.

Maanmittauslaitos kannattaa myös raportissa esitettyä näkemystä huomioida paremmin toimijoiden käytännön kokemusta ja näkemyksiä lainsäädännön valmistelutyön yhteydessä.

b. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön soveltamisen tukemisesta (luku 3 alalukuineen)

Maanmittauslaitos kannattaa raportissa esitetyn tietosuojalainsäädännön ja erityislainsäädännön käytännön soveltamiseen ja tulkintaan liittyviin kysymyksiin niitä tukevaa ohjeistusta. Nyt jokainen viranomaisen joutuu itsenäisesti tulkitsemaan tietosuojaan liittyviä rajoituksia sähköisten palveluiden kehittämisessä, kun tietosuoja on puhtaiden henkilötietojen lisäksi laajettu koskemaan myös henkilöön välillisesti liittyviin paikkatietoihin.

Toimijoiden osaamisen kehittämiseksi ja tietosuojaan liittyvien yhteisten tulkintojen löytämiseksi olisi hyvä perustaa raportissa esitetty tietosuojaverkosto. Harkittavaksi jää, pitäisikö niitä perustaa useita tiettyjen teemojen ympärille, kuten esim. henkilöön liittyviin paikkatietojen tulkintaan.

Tietosuojaverkostot mahdollistaisivat myös raportissa mainitun tarpeen lainsäädännön soveltajien tarpeen ja halun jakaa hyviä käytäntöjä muiden soveltajien kanssa.

c. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön arviointitarpeista (luku 4 alalukuineen)

Työryhmän näkemys digitalisen asioinnin oletusarvoisuudesta tavoitetilana on oleellinen julkisen sektorin palveluiden digitalisaation etenemisen kannalta. Yksinkertainen tapa olisi ehdotetulla tavalla todeta hallintolaissa, että sähköinen muoto vastaa kirjallista ja lainsäädännön muun uudistamisen yhteydessä myös termit voitaisiin yhtenäistää tukemaan digitalisaatiota. Maanmittauslaitoksen näkemyksen mukaan ilman digitaalisen asioinnin oletusarvoisuutta ei ole mahdollista saavuttaa digikompassin tavoitteiden mukaista digitaalisen asioinnin osuuden kasvua.

Päätösten tiedoksi antaminen on merkittävässä roolissa monen viranomaisen toiminnassa ja kansalaisten oikeusvarmuuden toteutumisessa. Maanmittauslaitos kannattaa jatkoselvitystä siitä, että ensisijainen päätösten tiedoksiantotapa olisi sähköinen ja sen toteutuksessa hyödynnettäisiin yhteisiä Suomi.fi-palveluja. Tiedoksiannon saaminen muulla keinolla voisi olla edelleen vaihtoehto ehdotuksessa mainitun opt-out-mahdollisuuden kautta.

Ennakoivan viranomaistoiminnan mahdollistaminen on tosiasiaa kansalaisten elämän helpottamista ja parantaa kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutumista, koska kansalaiset pääsevät esimerkiksi entistä useammin heille kuuluvien palvelujen piiriin. On riittävää, että työryhmän ehdotuksen mukaisesti kansalaiselle tarjotaan mahdollisuus hallita, minkä julkisen hallinnon asioiden osalta ei halua ennakoivaa toimintaa sovellettavan omalla kohdallaan.

Esteet viranomaisten väliselle tietojen vaihdolle asiointitarpeen ennakoimiseksi ja hoitamiseksi tulisi poistaa, ellei tietojen vaihtoon liity esimerkiksi tietosuojan kannalta erityisen merkittäviä ongelmia. Näin voidaan luopua hakijan velvoittamisesta viranomaisten rekistereissä jo olevien tietojen saamiseksi, ja kehittää turvallisten rajapintayhteyksien kautta tapahtuvaa tiedonvaihtoa viranomaisten välillä digitaalisissa palveluketjuissa.

Samalla on syytä varmistaa, ettei maksujen periminen tietojen välittämisestä tai hakemisesta viranomaisen rekisteristä muodostu esteeksi tietojen hankkimiselle toisen viranomaisen näkökulmasta. Maksujen periminen toisilta viranomaisilta aiheuttaa turhaa hallinnollista työtä, ja sen sijaan viranomaisille tulisi taata riittävät resurssit tarjota pitämänsä tiedot muiden viranomaisten käyttöön yhteiskunnan kokonaisedun mukaisesti.

Tietojen vaihdon tulisi olla mahdollista, vaikka tiedot olisi aiemmin kerätty jotain toista käyttötarkoitusta varten, mikäli näin voidaan välttää tarpeeton samojen tietojen kysely asiakkaalta. Tietojen toisiokäytön tarpeiden huomioimisen tietovarantojen jatkuvassa kehittämisessä Maanmittauslaitos näkee erittäin tärkeäksi – tässä työssä on voitava kuunnella myös potentiaalisten toisiokäyttäjien tarpeita.

Sähköpostiin asiointikanavana liittyy monia ongelmia, kuten puutteellinen tietoturva, epävarmuus viestin oikeasta lähettäjistä sekä se, että yhteydenotossa annettavien tietojen tallentaminen tietojärjestelmiin rakenteisessa muodossa vaatii useimmiten manuaalista työtä. Turvapostin käyttö ei ole asiointiin niin luonteva tapa, että se ratkaisisi sähköpostiasiointiin liittyviä ongelmia riittävällä tasolla.

Edellä esitetyistä syistä Maanmittauslaitoksen näkemys on, että sähköpostia ei olisi luettava säädöksissä digitaalisesti asiointikanavaksi. Pääsääntöisesti asiointiin tulisi tapahtua digitaalisten asiointipalvelujen kautta, mutta myös verkkolomakkeet ja puhelimitse annettava palvelu sekä neuvonta ovat mahdollisia tapoja, jotta riittävä esteettömyys ja saavutettavuus voidaan taata.

Asioiden hoitaminen vaatii kansalaisilta ja yritysten valtuutamilta edustajilta useissa tapauksissa allekirjoituksen. Nykytilanteessa sähköisen

allekirjoituksen käyttäminen digitaalisissa asiointipalveluissa on usein mahdotonta, koska allekirjoitukselle asetetaan tiukkoja muotovaatimuksia. Lainsäädännössä olisikin Maanmittauslaitoksen mielestä siirryttävä kohti periaatetta, että asian hoitamisen muodosta tai allekirjoitustavasta

säännellään vain poikkeuksellisissa tapauksissa, ja riittävän oikeusvarmuuden ja väärinkäytösten riskin minimointi jätetään toimivaltaisen viranomaisen tehtäväksi.

Maanmittauslaitos on tuonut useassa eri yhteydessä esille peruspaikkatietoja koskevan lainsäädännön tarpeen paikkatietojen yhteen toimivuuden, paikkatietojen tuotannon toimivan työnjaon sekä paikkatietojen valtavan yhteiskunnallisen hyödyntämispotentiaalin realisoimiseksi. Myös

työryhmän havainnoissa paikkatiedot on nostettu esille tarpeellisena sääntelykohteena, tarkentaen tiedonhallintalaissa annettua yleistä tietoa koskevaa lainsäädäntöä.

4. Vapaa palaute?

Maanmittauslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua Valtiovarainministeriön asettaman Digitalisaation edistämisen ohjelman lainsäädännön soveltamisen ja edistämisen työryhmän laatimasta loppuraportista liittyen digitaalisen asiointin kehittämisen haasteisiin.

Maanmittauslaitos katsoo, että sekä digitalisaatiosta annettavan yleislainsäädännön että sektorikohtaisen lainsäädännön kehittämisen jatkoselvitykset sekä muutosten valmistelu olisi aloitettava mahdollisimman pikaisesti pohjautuen työryhmän esityksiin.

Erityisen tärkeää olisi säätää digitaalisen asioinnin ensisijaisuudesta siten, että se on oletustapa viranomaisten kanssa asiointiin. Tanskan mallia seuraten voidaan tarjota mahdollisuus erityisistä syistä poiketa tästä periaatteesta. Mahdollisuus muihin asiointikanaviin, kuten käyntiasiointiin voidaan tarjota koko julkishallinnon tasolla kustannustehokkaasti esimerkiksi yhteisten palvelupisteiden avulla, kunhan digitaaliseen asiointiin kykenevä suuri osuus kansalaisista ja yrityksistä siirtyy käyttämään digitaalisia asiointikanavia.

Samanaikaisesti on syytä kehittää viranomaisten palveluja Suomen digikompassissa linjattuun suuntaan, eli elämäntapahtumalähtöisiksi ja palvelutarvetta ennakoiviksi, mikä sinänsä vähentää asiointitarvetta kaikissa palvelukanavissa.

Mikkonen Soile
Maanmittauslaitos - Pääjohtaja Pasi Patrikainen ja kehitys- ja
digitalisaatiojohtaja Jani Kylmäaho